

ali mati prekolne bahato belo poslopje poleg cerkve ali šole, kjer mož ali sin zapravlja težko prislužen denar, kvarta ali pijančuje ter gladi gospoda po napetem trebuhu. In ko se mož ali sin strezni po prekokani noči, kolne v duhu tisti sladki obraz, ki ga je vso noč trepljal po ramenih. Osovražnost je pristna, toda pozicija velmoža kot birta ali denarnika je v vasi tako močnata, da mu vse kadi, da ga na zunaj vse obožuje, da ga ljudje izvolijo za svojega najpriljubljenejšega narodnega zastopnika. In žal, v mnogih primerih je tudi učitelj v prisostvu te vaskve veličine — dostikrat docela tudi gospodarsko odvisen — ničla. Kolikor ženske temu dejstvu odidejo, ker se jim do danes še ni treba toliko vtikati v tako zvano »izvenšolsko« delovanje, je zato učinek za moškega tovariša toliko poraznejši.

Gotovo je, da smo vsi delali iste napake. Seveda, pravilo je, da mora napraviti človek svojo šolo, ako hoče priti do spoznanja. Marsikateri je premlad zajadral v učiteljsko službo. Ampak mladost šoli in idealnim mladim šolskim stremljenjem mladega učitelja ali učiteljice ne škodi. Nasprotno, mladost je šolskemu razredu in ljubim otrokom v radost in srečo. Saj ni ničesar lepšega, kot mladenič ali mladenka, polna idealov, med nadobudnimi otroki, pa naj je to v mestu ali v podeželju! V podeželju poiskati stike s starši, ki so raztreseni naokrog po obronkih, pa jih pobirati o enem in drugem njih drage mladine, kako je to lepo in koristno za dom in šolo! Toda — človek brez izkustev pade na teren, na terenu pa je že tako, da je tam in tam birtovščina z vsemi svojimi telesnimi in duševnimi lovskimi, v katere pade mladi učitelj in tam obtiči, dokler ga ne obide po nekoliko letih spoznanje, da ni to prava pot do srca narodovega. Stvar je namreč takšna: Birt je predsednik, učitelj pa tajnik, režiser, slikar kulis, pevovodja, recitator, igralec, pa še slične baže »izvenšolske« delavce za narodno prosveto in kulturo. Po spoznanju, da vse to vendar nima z narodno kulturo prav nikakega sorodstva, se starejši tovariš funkcij »izvenšolskega« dela rad čim prej znebi, in jedva se pojavi v podeželju mladi tovariš ali tovarišica, mu že obesimo na ramena brez

števil funkcij. Postaneš, do trenutka, ko boš tudi sam skušal zvaliti nepotrebno breme na tuja ramena, tajnik, režiser, pevovodja (morda si celo brez posluha), slikar kulis, organizator vinskih trgatve in plesov itd. itd. Narod vsega tega ne potrebuje, vse to nima nikakega stika s pravo kulturo ali prosveto — je pa tole morda v pravo dobro gospoda velmoža. Učitelj to čuti in ve, toda družbeno je tole tako utrjeno, da ne moreš preko tradicije. A kot rečeno, morda je to v dobro gospoda birta, poleg katerega je učitelj dostikrat ničla.

Razumeti je zaradi tega treba mlade tovariše in tovarišice pripravnike. Pripravljali so se na duhovno poslanstvo najlepšega poklica, biti učitelj zlatih otrok, pa jih razmere (»življenje«) vržejo v takšne »društvene« funkcije in se morajo reveži ukvarjati s predpustnimi burkami in nastopati na odrih kakor klovni. Potem napravijo v gostilniški sobi oder in pred natlačeno (»nabito«) dvorano (v katero gre prav malo ljudi) se producira učitelj in učiteljica in tisti navzoči (a teh ne maram primerjati z ljudstvom) se krohočejo. Napravil si, tovariš, štimungo, a vem, da ti je hudo pri srcu. Saj veš, to ni tvoje delo! In dobro pomnim, kako se je izrazila neka kmečka deklina, ko je doma pripovedovala o tisti predpustni burki: »Tako smo se smejali, da smo se po kolenih pokali. Najbolj pa ga je učitelj...« Pripravljali so se na duhovno poslanstvo lepega učiteljskega poklica, zato jih razumem, ako tožijo, da so preobremenjeni z izvenšolskim delom, ki jim ni radost, temveč breme, krvavo breme.

Čemu te besede? Razmere so marsikje ustvarile tak položaj, da stoji med šolo in domom vmesna stena. In življenje, ki ga mnogi ne morejo razumeti, ubija v mladi duši smisel za pravo delo. Pravo delo pa ni v delu za birta, temveč v delu za narod. In, veselimo se: Dasi smo še mnogokje v starih kolnikih, se že svita. Morda tovarišem pripravnikom ni v tem pogledu v kvar, da so bili brezposelni. Starejši so stopili v podeželje in pogled jim je jasnejši, da vidijo, kje je njih pravoetišče in s kom in s čim ne bodo zapravljali zlatega mladega časa!

JUU po en izvod (ali več) svojega dela. Kolikor bi si JUU pridobilo pravico za izposojanje takih del, ki bi jih imelo po več izvodov, bi moglo opravljati tudi to delo. V to svrhu naj bi se osnoval majhen odbor pri JUU, ali pri MM, ki bi imenovana dela zbral, objavljaj njih naslove v »Učiteljskem tovarišu«. Lahko bi navedel zelo kratko vsebino dela, za kar bi zadostovalo manj kot pol rubrike v stanovskem glasilu pod naslovom: Gledališka njiva.

V tej rubriki bi od časa do časa, recimo mesečno, tudi prinašal kratka poročila o mladinskih predstavah, ki bi se izvršile po šolah. Za večje proslave pa bi izdelal nekaj okvirnen načrt — spored.

Na ta način bi šola prevzela vzgojo kmečkega gledališkega naraščaja, ki je danes prepustjena samemu sebi. Za to delo bi mu bili vsi hvaležni. Mnoge šole že danes vršijo vzgojno vzgojo, saj skoraj ni šole, kjer ne bi včasih priredili lepe akademije PRK — PJS, ali igrice.

† Tovariš Jože Terčak

Pred nami so še dnevi trde, morda najtrše borbe. Naše vrste pa se redčijo. In prav v tem je vsa tragika naše usode, da nam neizprosnost morilka smrt pobira najhrabrejše junake. Drug za drugim padajo pod njeno neusmiljeno koso ravno tisti, ki bi nam s svojimi dragocenimi izkušnjami najlaže in na najbolj izdaten način pomagali. Zapuščajo nas oni veterani učiteljskega stanu, ki so svojo mladost in svoje zdravje žrtvovali za interese nas vseh v tistih temnih časih, ko je moral slovenski učitelj voditi težko borbo na dveh frontah. Padajo tisti slovenski učitelji, ki so se borili na stanovskem in narodnostnem bojišču.

Eeden izmed teh je tudi tovariš Jože Terčak. V začetku decembra preteklega leta je omahnil v sedemdesetem letu življenja. Rojen na Rečici ob Savinji iz znane Čuječeve rodbine je maturiral v Mariboru. V začetku svoje službene dobe je služboval v Šmartnem ob Paki, v St. Janžu in v Laporjah. Toda njegova lepa ožja domovina ga je vabila z neodoljivo silo. Ves se je hotel posvetiti njej in njenim krasotam. Premeščen je bil v Radmirje, kjer je ostal do svoje upokojitve.

Tam je delal in snoval lepe načrte za bodočnost. Ovine, ki so v avstrijski dobi zavirale vsako delo, njega niso motile. Začrtal si je svojo življenjsko pot, ravno in brez ovinkov. Tako je tudi hodil po njej. Niso ga pla-

Imenovani odbor bi morda utegnil najti sredstva, da bi kako najboljšo mladinsko igro založil. Utegnil bi nam pripraviti tudi še novih zbirk prizorov za razne proslave.

S tem sem podal kratak obris, kako naj bi se pri nas združili šolski odri, ki bi imeli nekako centralo v Ljubljani.

Tovariši(ce), oglasite se s primernimi tozadevnimi nasveti!

Ivan Dodič, učitelj, Gorje pri Bledu.
Opomba uredništva: Priobčujemo gornji članek s pripombo, da je v prvih povojnih letih obstojal pri sekciji poseben prosvetni odsek, ki se je bavil z organizacijo šolskih odrov in z razpošiljanjem igrice. »Prosveta« je v svojem prvem in tudi drugem letniku prinašala poročila o šolskih prireditvah. Zakon o avtorskem pravu pa je povzročil mnogo težkoč, tudi učiteljevo izvenšolsko delo je zavzelo drugo smer, odsek se je spremenil in z njim tudi vsebina »Prosvete«. (Glej članek »Prosvete« v jubilejni številki letošnjega letnika »Učiteljskega tovariša«.)

šile težkoče, ki jih je srečaval. Preveč idealista je bilo v njem. V težkih urah svojega življenja je našel močno oporo v ljubezni do lepe Savinjske doline, do njenih polj in planin, do ljudstva, ki obdeluje njene njive in goji njene mračne gozdove. Vneto je pokojnemu tovarišu Kocbeku pomagal odkrivati vso to lepoto tujemu svetu in ima poleg Kocbeka gotovo največ zaslug, da je ta košček slovenske zemlje danes znan širom sveta.

Ko so preko slovenskega učiteljstva z veliko silo zadivljali viharji tedanje politične reakcije, ni klonil vratu in se ni skril. Še tesneje se je oprijel orožja svojega duha in svoje močne volje. Postavil se je na čelo borcev in stopil v prve vrste tistih tovarišev, ki so za interese stanu in naroda bili pripravljeni žrtvovati vse. Ko je učiteljstvo gornjegrajskega okraja preživljalo najtežje čase, je brez odlašanja sprejel predsedstvo učiteljskega društva v tem okraju. Doba njegovega delovanja na tem mestu bo v zgodovini društva zapisana z zlatimi črkami.

Le malo let je zaslužni pokoj preživel v zdravju in zadovoljstvu. Lotila se ga je neozdravljiva bolezen. Jože je prav dobro vedel, da nikoli več ne bo zdrav, toda radi tega prav do zadnjega ni izgubil svoje velike energije in dobre volje. Padel je kakor hrast.

Danes, ko marsikdo v naših vrstah klone, je izguba Jožeta Terčaka nenadomestljiva. Njegovo delo naj nam bo vzor v teh časih borbe in žrtve.

Naši šolski odri

Dramatika je vrh knjižne umetnosti.
(F. S. Finžgar - Drama, 34.)

Slovenci smo igralski narod. Kolikor cerkva, toliko gledaliških odrov imamo, v nekaterih celo po dva in več. V slehri gorski vasici imamo gledališke predstave, ki jih prirejajo odrasli, ali pa šolska mladina. Vsi radi nastopajo in se pokažejo svojim vrstnikom v veliko veselje — z večjim ali manjšim uspehom.

Smelo trdim, da je v Sloveniji najmanj 300 šolskih odrov in prav toliko igralskih družin, ki vsako leto priredijo najmanj eno mladinsko igro ali akademijo.

Pestra je naša mladinska literatura, mnogo imamo mladinskih iger, prizorov in prizorčkov, ki jih prireduje otroci, ali pa odrasli za otroke. S tem pričarajo našemu podeželju lepo število prijetnih uric.

V zadnjem času smo Slovenci prišli v mladinski dramatiki za korak naprej. V glavnem smo preživeli dobo pravilničnih mladinskih iger, ki jih bodo v bodočnosti nekoliko izpodrinile mladinske igre iz realnega življenja.

Brez dvoma pa bi bila škoda za slovensko slovstvo, posebno še za mladinsko, če ne bi imeli zbranih vseh mladinskih iger — dobrih in slabih, tiskanih in onih, ki so v rokopisih, enako tudi prizorov in sl., ki so nastali kjer koli tudi izven naših državnih meja...

Težka naloga nas še čaka, ledina je nezorana!

Misli

Prav na božični večer sem bil na potu; do vrha je nabit vlak. Koliko jih je, ki ne utegnejo prej domov! In kako enotna skupnost: vsi se tiščimo v suknjah, roke do komolcev v žepu kot kupi nesreče in grdo gledamo po vagonu, da je kaj. Nekje je — kakor pravijo — počila cev, toplota ne more nikamor, pa ravnanj kazalec ogrevala kolikor hočeš. Včasih kdo zacepeta z nogami, tam kdo nerazumljivo zabrudni, fantiček kihne.

Sprevodnik vstopi. Skozi vrata prinese kup mraza, da zareže po nogah. Ivje po obrvih in brkih ter prižgana svetilka ga napravljajo kot božičnega moža. Fantiček spet kihne, nekdo se hripavo znese: »Za prehlad smo plačali!« »Ja, prav res!« se razjezi mati in briše kihajočega sinčka. »Varčujeto, varčujeto,« se nekje prisiljeno oglasi.

Sprevodnik mirno škrtja po vozniških listkih, dokler se nekdo surovo ne obregne vanj, ki ni kriv.

Ne da bi ga pogledal, nadaljuje sprevodnik svoje delo. Ker gospod le ne preneha, mu sprevodnik vljudno odgovori: »Gospod, jaz bom v takem ves sveti večer in jutri ves dan. Moramo malo potrpeti!«

Za stražnike na križiščih mestnih ulic nabirajo darove. Prav rad bi dal temu sprevodniku, ki bo na sveti večer pripeljal varno domov tisoče življenj, nekaj, česar bi bil zelo vesel...

Letos ni bilo drevesca, tudi darov ne. Pač, nove Batove copate za 39 dinarjev sem dobil kot podobo ponarejenega zadovoljstva in v zadovoljstvo neugnanega krehanja. Potisnil sem jih že naslednje jutro na premrle noge in se stisnil v kepo v kot k štedilniku. Čakal sem in se veselil pošte kot berač ce-

Nekaj zasebnih institucij si je nadelo nalogo, da je zbralo na lastno pobudo nekaj mladinskih iger, ki jih izposojajo raznim društvom proti primerni odškodnini.

V enem izmed njihovih seznamov sem zasledil 19 naslovov mladinskih iger, v drugem pa 20. Vprašajmo se, ali Slovenci res ne zmoremo več kot 39 mladinskih iger — natisnjenih in rokopisnih?

Nikakor ne! Nešteto rokopisov leži zapuščenih. Igrico so morda enkrat uprizorili, potem pa je bila pozabljena. Leži najbrž na avtorjevi polici, ali se pa celo praši v kaki društveni omari in čaka nekoga, ki jo bo rešil pozabljenju... Koliko lepih prizorov vidimo ob raznih proslavah, ki so plod domačega učiteljstva, ki pa v svoji skromnosti zamolči, da je stvar nova in njegova duševna last...

Lepo zbirko bi utegnili nabrati med našim učiteljstvom, med pisatelji in dr. Tudi s tem bi se mogli pokazati pred narodom in pred kulturno javnostjo. Ko bi bili zbrani vsi tozadevni spisi na Slovenskem, bi mogli pogledati malo čez plot naše ožje domovine k bratom Hrvatom, Srbom in Bolgarom. Zanimci bi nam bili hvaležni. Tudi učiteljstvo bi bilo zadovoljno, če bi imelo kak seznam vseh mladinskih iger in prizorov, ki bi se utegnili dobiti.

Ustanovil naj bi se nekaj majhen muzej vseh mladinskih iger in prizorov, vsaka šola naj bi imela seznam vseh del.

V ta namen, mislim, da ne bi bila prevelika žrtev, če bi vsak avtor, ali založnik poslal

kina. Bo le kaj novega, ni zlomka! Skriva sem upal na povišanje prejemkov ali na napredovanje. In če tega ne bo, vsaj mnogo, mnogo branja. Božična številka!

Listal sem, listal, prelistal oba dnevnika. Prebridko sem vzdihnil, v zadregi zavrtel palec v copatah in se zamislil.

Velik kulturni davek je vsak mesec 25 dinarjev za dnevnik. Ko bi vsaj božična in velikonočna številka to nekako povrnila! Kje so naši vidnejši možje izven uredništva, da bi nam kaj ob teh dneh povedali? Kaj store uredništva, da bi nam dala res kaj posebnega? Pač, razpis nagrad za 300 ali 500 naročnikov — 30.000 naročnikov pa nima nič od tega...

V ponedeljski izdaji dnevnikov je menda najzanimivejše tisto, kjer pripoveduje ubogi reporter, kako je romal od zabave do zabave, da zabeleži v potu svojega obraza kroniko nedeljskih prireditev. Postavil so se vsi, kjer koli je bil. Povsod polno, povsod veselo: pri postarjih, pri obrtnikih, pri zeleznikarjih, pri mestnih uslužbencih, pri raznih društvih. Tudi blagajne so povsod »sijajno odrezale«.

Pri vseh kulturnih, nacionalnih, gospodarskih prireditvah, na vseh koncih najdeš kot delavca učitelja. Peha se sem in tja — kar je prav, ako ga veseli — tudi za razne blagajne. Nisem pa še bral, da bi učiteljstvo napravilo samostojen večer, razen pevskega nastopa. Menda je 30 okrajnih društev. V vsakem okraju po ena vsakoletna učiteljska družabna prireditve, ki bi bila združena s posebnim kulturnim sporedom — v 10 letih imamo lep fond za kakršno koli učiteljsko socialno institucijo v Ljubljani.

Tone Brč.

UČITELJI PRIPRAVNIKI IN NJIHOV POLOŽAJ

Na razstanku

26. decembra se je razstal OBUA. Ni več članov. Mesto pogrebščine in sedmine te besede:

Čudni časi so bili takrat. 8 let. Brez klobuka, hubertus, slabi čevlji, odkriti, obupani, idealni, pikri članki, prošnjice, intervencije, protesti, brošure, spomenice, strici, stranke, lov, nemir, preizkušnja moči povsod in pa beganje. Beganje od jeseni na pomlad, iz pomladi v jesen. Kadar se spominjamo tistih dni, vzdrgetamo, od nekod se pojavi nedolga občutek moči in junaštva, usta pa se našobijo za pljunek. Gora spominov. Pustih. Pa je le nekaj svetlo, spomin na našo sobo. Soba tobakovega dima, razdraženih misli, velikih besed, domače agencije, upanja, pomoči, akcij — soba tovarišstva. To je tisto! Tovariš iz tistih dni, ki je bilo pusto in grenko doma, na cesti, pred tujimi vrati in povsod. Roka, par besed, servus, pa se mi je

zdelo, da le ni tako hudo, da nisem tako sam. Tovariš, ki je dal cigareto ali dinar, pa iskreno toplo besedo, čeprav je bil sam sotrpin. Mi vsi, ki smo tako živeli mladost v očitkih, nemiru, upih, obljubah in prevarah, smo že takrat, zgodaj pa dobro in temeljito spoznali besedo tovariš. In ko ti je starejši tovariš pokimal, izkušeno, morda pikro pa dobro svetloval in pomagal. Iz tiste zadimljene sobe so prvi temelji in vezi tovarištva, zaupanja in smisla za našo skupnost in delo. To je mnogo.

Dignum et iustum est! Da izrečemo priznanje in zahvalo sekciji za vse v tistih 8 letih. Za vso moralno in materialno podporo. Tovarišev tovarišem.

Bomo vračali? Bomo. Z delom in borbo, saj nismo vajeni stati prekrizanih rok.

OBUA-jevec.

Učiteljica začetnica o svojem delu

(Dalje.)

Se o naši tovariški povezanosti. Največ se nas sestane na zborovanjih. In že radi tega so zborovanja prijetna. Tam smo nekam bolj samozavestne, ker nas je več skupaj. Pogovorimo se o svojih težavah, skušamo druga druga kaj svetovati, si včasih skujemo prav drzne načrte o svojem delu, se potožimo, pregledamo, če ima katera kaj novega, pa zopet gremo vsaka na svoje. Na vsakem zborovanju se bolj poznamo in na vsakem je zato bolj prijetno. Sosednje šole pa smo bolj povezane. Ob prostih dnevih se sestanemo, debatiramo, malo pozabavamo in nič nas ne motijo različni pogledi na svet. Sami čutimo, da so ti večeri mnogokrat brezplodni, zapravljjanje časa, pa zakaj so, sem povedala že prej.

Mnogo premalo pa pridemo v stik s starejšimi tovariši. Srečamo se le na zborovanjih, nadzorniških nastopih in podobnih prilikah in ko tam iznašamo svoje misli, kar strmino, oni v nas, mi pa v nje. Nekam z nejevoljo ali s timim zasmehom gledajo na naše misli in hotenja ali pa z zasmehom, češ, to je vse bolj na slabih nogah. Mi res ne moremo podpreti svojih misljenj z izkušnjami, ker jih še nimamo. V nas pa je še vseno preveč mladostne sile, da bi korakali po že tisočkrat izvršeni stezi, po kateri so hodili naši vzgojitelji in mi nismo bili z njimi zadovoljni. Pa otroci sedanega časa smo in v nas so potrebe novega časa, ki tako živo zadevajo tudi v današnje šole. V tovariših, ki jih ni osebna zagrenjenost strla ali zavedlo šablonsko delo, imamo dragocene pomočnike v našem iskanju in tavanju.

Kako pa gleda ljudstvo na nas. Občutek imam, da nam vidi prav v naše bistvo. Dobro opazujejo vsa naša dejanja in nehanja. Z neko prizanesljivostjo nas sodijo, saj dobro vedo, da ni vsa krivda v nas. Gotovo pa si želijo boljšo šolo in boljših učiteljev. Oni

vedo, kakšen faktor bi lahko šola bila za njih, starejši kmet v naši vasi mi je rekel: »Takšni učitelji lahko naučijo deco le pisati in čitati, ker drugega sami ne znajo.« Tako mišljenje sem še večkrat srečala. Oni ne vidijo v našem življenju resnosti in delovne intenzivnosti, da bi lahko sodili drugače nas in šolo. In ko vidijo, s kakšnim trudom in negotovostjo začnemo mi vsako delo, nas gledajo s pomilovanjem ali pa vidijo v tem našo neresnost. Zelo redki so tovariši, o katerih ljudje drugače mislijo in ti so si to moralni priporiti s trajno in resno delavnostjo.

Ljudje v bližnjih mestih pa nas sodijo zopet z drugim merilom. Obleka, družabnost, uglašeno kretanje, to so znaki, da še spadaš v njihovo družbo.

Ni ravno rožnata naša pozicija. Predvsem zato, ker nismo sposobni vršiti funkcije, ki jo imamo v družbi. Mnogo oznakov je za to. Ustavila se bom le pri tistih, ki bi se tudi v današnjih prilikah dali izpremeniti.

Učiteljšče je odločen faktor v naši vzgoji in nisem še slišala učitelja, ki bi trdil, da ga je učiteljšče pripravilo za delo v šoli. Kaj pričakujemo od učiteljšča. Predvsem temeljite pedagoške izobrazbe. Dojeti bi morali bistvo psihologije in pedagogike, ne kot pasivni poslušalci, temveč kot mladi delavci in raziskovalci na znanstvenem polju. V službo bi prišli kot samostojni, solidno izobraženi ljudje in po pravilnem delu v učiteljšču bi z lastno iniciativo to nadaljevali v razredu. Razmišljali bi, kako bomo teorijo spravili v življenje, ne pa kot danes, da se moramo truditi, kje bi sploh našli kako teoretično knjigo ali članek, ki bi nam malo razjasnil vsakdanje doživljanje v šoli. Že v učiteljšču bi morali študirati sociologijo, da bi kot učitelji razumeli ustroj današnje družbe in se v te probleme poglobljali. Brez tega je delo v moderni, življenjski šoli nemogoče. Saj mno-